

Güzel Sanatlar Alanında Gelişmeler

Editör

PROF. DR. KADER SÜRMEİ

DOI:10.5281/zenodo.10030922

Güzel Sanatlar Alanında Gelişmeler

EDİTÖR

Prof. Dr. Kader SÜRMEİİ

İmtiyaz Sahibi

Platanus Publishing®

Editör

Prof. Dr. Kader Sürmeli

Kapak & Mizanpaj & Sosyal Medya

Platanus Yayın Grubu

Birinci Basım

Ekim, 2023

Yayımcı Sertifika No

45813

Matbaa Sertifika No

47381

ISBN

978-625-6971-87-5

©copyright

Bu kitabın yayım hakkı Platanus Publishing'e aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Adres: Natoyolu Cad. Fahri Korutürk Mah. 157/B,

06480, Mamak, Ankara, Türkiye.

Telefon: +90 312 390 1 118

web: www.platanuskita.com

e-mail: platanuskita@gmail.com

PLATANUS PUBLISHING®

İçindekiler

BÖLÜM 1.....	7
FİLM DENEYİMİNDE GÖRSEL-İŞİTSEL KONTRPUAN	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ATA</i>	
BÖLÜM 2.....	21
BİLGİSAYAR DESTEKLİ HEYKEL TASARIM METODU VE 3B CNC İŞLEME TEKNOLOJİSİ İLE ÜRETİLEN BÜYÜK ÖLÇEKLİ HEYKEL UYGULAMASI ÖRNEĞİ	
<i>Doç. Özgür BALLI</i>	
BÖLÜM 3.....	45
CİZRE İLÇESİ EL ÖRGÜSÜ GELİN (ÇEYİZ) ÇORAPLARI	
<i>Vildan GÖKALP</i>	
<i>Prof. Dr. Sema ETİKA</i>	
BÖLÜM 4.....	63
BİYOFİLİ VE SANAT SERAMIĞI İLİŞKİSİ	
<i>Doç. Dr. Betül AYTEPE SERİNSU</i>	
BÖLÜM 5.....	81
ENDÜSTRİYEL CAM VE SERAMIĞIN DİSİPLİNLERARASI ETKİLEŞİMİ İLE FARKLI SANAT, TASARIM VE BİLİM ALANLARINDAKİ KULLANIMI	
<i>Onur FENDOĞLU</i>	
BÖLÜM 6.....	95
DALCROZE YAKLAŞIMINDA PİYANONUN ÖNEMİ	
<i>Dilara ÖZMEN</i>	
<i>Doç. Dr. Ajda ŞENOL SAKİN</i>	
BÖLÜM 7.....	115
2018'DE GÜNCELLENEN ARMONİ, KONTRPUAN VE EŞLİKLEME DERSİNİN 1997 VE 2006 PROGRAMI İLE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ali KALKAN</i>	
BÖLÜM 8.....	139
SANATIN METALAŞMASI	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ferrah Nur DÜNDAR</i>	

BÖLÜM 9..... 147

**RALPH VAUGHAN WILLIAMS'IN LA MİNÖR OBUA VE YAYLI ORKESTRASI
İÇİN YAZDIĞI KONÇERTOSUNUN İNCELENMESİ**

Doç. Zerrin TAN

BÖLÜM 10 173

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MÜZİK TEORİSİ ÜZERİNE YAZILMIŞ
OSMANLICA ESERLERİN TEMEL KAVRAMLAR VE MÜZİK TERMİNOLOJİSİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Dr. Öğr. Üyesi Gamze KURTÇU

BÖLÜM 11 205

OYUN-HALK DANSLARI-TİYATRO İLİŞKİSİ VE BİR KOREOGRAFİ ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Pelin ELCİK YORGANCIOĞLU

BÖLÜM 12 221

**XVII. YÜZYIL OSMANLI SİYASAL YAPISI EKSENİNDE EDEBİYÂT ve MÛSİKÎ
SAHASINDAKİ GELİŞMELER**

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TÜYSÜZ

BÖLÜM 13 241

**İLÂHÎ FORMUNUN TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE DOĞUŞU, GELİŞİMİ VE
TÜRK MÛSİKİSİNDEKİ YERİ**

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TÜYSÜZ

BÖLÜM 14 273

OTİZMLİ BİR ÇOCUĞUN GÖZÜNDEN SİYAH BEYAZ YOL

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÇELİK DEMİRAY

BÖLÜM 15 289

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE TUBANIN YOLCULUĞU290

Dr. Fatih AKMAN

BÖLÜM 16 317

**BİLİM SANAT MERKEZLERİ ÖĞRETMEN VE ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
STEAM EĞİTİMİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Necla Reyhan AKÇİN

Doç. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN

BÖLÜM 17.....343

J. S. BACH'IN GOLDBERG VARYASYONLARI'NIN ŞİFRELİ BAS REALİZASYONU

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AVŞAR

BÖLÜM 18.....359

**GELENEKSEL İLÂHÎ İCRASI VE GÜNÜMÜZDE MEDYA ORGANLARINDA
SÖYLENEN İLÂHÎLER**

Kadir İNAN

BÖLÜM 19.....373

**TÜRK KÜLTÜRÜNDE AHŞAP VE SAFRANBOLU EVLERİNDEKİ UYGULAMA
ÖRNEKLERİ**

Doç. Dr. Evrim ÇAĞLAYAN

BÖLÜM 20.....389

MÜZİKTE İKİNCİL DOMİNANTLAR VE TONİKLEŞTİRME

Dr. Arş. Gör. Oya ÇINAR KANIK

BÖLÜM 20.....409

YAPAY ZEKA VE MÜZİK EĞİTİMİ

Dr. Berk CEVİZ

BÖLÜM 21.....423

SANAL GERÇEKLIK SİSTEMİNDE OYUN VE SANAT İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Derya AYDOĞAN

Prof. Dr. Lütfü KAPLANOĞLU

BÖLÜM 22.....437

**BAROK VE KLASİK DÖNEMLERİN ÖZELLİKLERİ: LUDWIG VAN BEETHOVEN'İN
PIYANO/ORG İÇİN NO. 1 VE NO. 2 OP. 39 PRELÜDLERİNİN ANALİZİ**

Dr. Öğr. Üyesi Leyla GAFAROV..... 438

BÖLÜM 23.....457

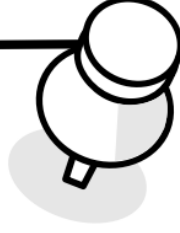
**KENTSEL BİLDİRİŞİM TASARIM ÖĞELERİNİN KENTTE UYGULAMA SÜRECİ VE
PRAGMATİK BOYUTLARININ İRDELENMESİ**

Doç. Dide AKDAG SATIR

BÖLÜM 24 471

FÜR ALİNA VE SPIEGEL IM SPIEGEL ÖZELİNDE ARVO PART'IN MÜZİĞİ

Dr. Öğretim Üyesi Ruken GÜLERYÜZ

BÖLÜM 17

J. S. BACH'IN GOLDBERG VARYASYONLARI'NIN ŞİFRELİ BAS REALİZASYONU

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AVŞAR¹

1. GİRİŞ

Müziğin doğrudan doğruya “maddi” öğeleri bakımından Johann Sebastian Bach’ın bütün çağdaşlarının üstüne yükseldiğini kabul etmek gerekir. O çağa kadar gelişmekte olan birçok biçim - yazı tekniğinde (süit, füg, envansiyon, klavsen, klavikord ve org için yazılan müzikler) ve ileriki yüzyıllarda Bach’ı aşan olmamıştır. Çünkü çağına kadar olup bitenleri özetlemiş, bu yolda son sözü söylemiş, geleceğin müziğinin teknik öğelerini hazırlamış, kendinden sonraki bestecileri artık yeni biçimler, yeni yazı yöntemleri aramak zorunda bırakmıştır. O hem kendinden önceki ustaların hem de kendi çağının ileri gelen bestecilerinin yapıtlarını mütevazı bir şekilde incelemiş, kopyalarını çıkartmış ve bu yolla da sağlam bir işçilik elde ederek, kendi özgün müzik yolunda bu işçiliğinden yararlanmış (Mimaroglu, 2009: 58-59).

Resim 1: Johann Sebastian BACH 1685-1750 (Discogs, 2023)

¹ Maltepe Üniversitesi Konservatuarı, ORCID: 0000-0002-0046-2980

Varyasyon (Latince *variatio*); melodik-ritmik, kontrapuntal ya da armonik çeşitler yaratmaya dayanan ve dilimizde çeşitleme anlamına gelmekte olan bir terimdir. Biçimsel olarak bir müzik fikrinin (temanın), melodik-ritmik, kontrpuntal ya da armonik değişikliklerle ayrı birer küçük çeşitleme halinde birbiri ardı sıra yeniden sunulduğu müzik formudur. Tema üzerinde yapılan bu çeşitlemeler, temayı bozmak yerine temadaki ana fikri vurgulamayı amaçlar. Böylece elde edilen her bir çeşitleme parçası, ana fikir ile ilgili yeni bir tat, yeni bir soluk ve dinleyiciyi ana fikirle tekrar buluşturma imkanı sunar (Say, 2005: 128, 559).

Bir temayı çeşitlemek, onun aslını değiştirmeden süslemek ve yeni görünüşler vermek demektir. Canzone, chacone, koral ve pasakalya gibi türleri de içine alan çeşitleme, özündeki “çeşitleme” fikriyle beraber müziğin başlangıcından beri var olmuştur. Fakat bir biçim olarak çeşitlemenin ortaya çıkışı 16. yüzyıldır ve sonrasındaki 18. yüzyıl başlarında Haendel, Rameau ve özellikle Bach’ın ünlü yapıtlarıyla sergilenmiştir. Çeşitlemenin baş ilkesi, aynı temayı ezgisel-ritimsel, polifonal ya da armonisel bakımdan farklı görünüşler altında birçok kez işittirmektir. Vincent d’Indy’ye göre çeşitleme yöntemleri (1) *ezgisel-ritimsel süsleme*, (2) *polifon çeşitleme* ve (3) *temayı değiştirme* şeklinde üçer ayrılır. Ezgisel-ritimsel süsleme yönteminde temanın asıl yapısı tamamen bozulmamak koşuluyla, fazladan sesler ve ritimsel katmanlarla tema, “içinden” değiştirilir. Polifonal çeşitleme yönteminde yalnız “dış görünüş” değişir ve tema genellikle hiç değişmez; yapılan şey temayla birlikte başka ezgi çizgilerinin duyurulmasıdır. Temayı değiştirme yönteminde ise “hem içten hem dıştan” değiştirilmez ve diğer yöntemlere göre çok daha ustacadır. Tema tam anlamıyla ortada yoktur; çoğu kez onu hatırlatacak bir çizgi bile kalmamıştır. Bununla birlikte benzetme noktaları görünürde olmasa bile, tema ile onun açıklaması demek olan çeşitlemede gizli bir yakınlık vardır (Hodeir, 2007: 29-31).

“Bach’ın çeşitlemelerine adını verdiği ünlü eser: Aria mit Verschiedenen Veraenderungen vor Clavicimbal mit 2 Manuelen, BWV 988 (İki Klavyeli Klavsen İçin Çeşitli Değişimleri İçeren Aryalar). Eser, Klavierübung 4. Teil (Klavye Alıştırmalarının 4. Bölümü) adıyla 1742’de basılmıştır. Goldberg Çeşitlemeleri, büyük bir olasılıkla Bach’ın öğrencisi olan, dönemin genç ve yetenekli bestecisi, org ve çembalo sanatçısı Johann Gottlieb Goldberg’e ithaf edilmiştir” (Say, 2005: 674). Bach’ın ilk yaşam öyküsünü yazan Johann Nikolaus Forkel’e göre, besteleniş hikayesiyle ilgili doğruluğu kuşku götürmeyen bir başka deyiş; Rusya’nın Dresden Büyükelçisi Kont Keyserlingk’in hastalığı sebebiyle uyuyamadığı gecelerde kendisini yatıştırması amacıyla büyükelçinin emrinde çalışan ve Bach’ın da öğrencisi olduğu Johann Gottlieb Goldberg’e (1727-1756)

klavsende çalması için bestelenmiştir (Büke, 2005: 370-371 ve Rye, 2008: 125). Kayıt literatüründe Glenn Gould, Rosalyn Tureck, James Friskin ve Miki Skuta'nın Goldberg Varyasyonları'nı icra ettikleri pek çok kayıt olmakla beraber bilgilik, ustalık ve eğlenceyi zarif bir karışım haline getiren yorumuyla Fransız klavsen sanatçısı Pierre Hantaï bu icra alanında başı çekmektedir (Rye, 2008: 125).

Resim 2: Johann Gottlieb GOLDBERG 1727-1756 (Music Metason, 2023)

Goldberg Çeşitlemeleri, bir arya¹ ve otuz çeşitlemeden oluşmaktadır. Çeşitlemelerin teması olan arya, 1725'te Bach'ın eşi olan Anna Magdalena'nın Nota Defteri'ne yazılmış bir parçadır. Sarabande karakterindeki bu 3/4'lük bu tema, büyük olasılıkla Bach'a aittir. Aryanın bas partisindeki inici hareket figürünü temel alan Bach, bir çeşit passacaglia gibi işleyerek çeşitlendirmiştir. Yapıtta iki çeşitlemede bir, bir kanon gelmektedir (Büke, 2005: 371). Temayı değiştirme yöntemi ile çeşitlendirilen arya teması, çeşitlemelerin başlamasıyla birlikte ortadan kaybolur; onu hatırlatacak olan ise armonik yapısıdır. Bu yapıyla birlikte hatırlanacak olan, tema çizgisi değil; armoninin hissettirdiği gizli akor yürüyüşü benzetme noktalarıdır (Bkz. Notasyon 6). Ustalık gerektiren bu yöntemle dahiyane bir şekilde çeşitlendirilen Goldberg Varyasyonları, onun bu özelliği ile klasik Batı müziği dışında, armonisindeki akor yürüyüşü temel alınarak caz müziğine de uyarlaması yapılmış ve varyasyon niteliğinde yeni

¹ Orkestra eşliğinde söylenen ya da çalınan ses ya da çalgı için büyük çapta ezgi (Hoider, 2007: 25).

doğaçlamalarla icra edilmiştir (Stuttgart Chamber Orchestra feat. Kálmán Oláh & Mini Shulcz, 2000).

Sürekli bas (İt. *basso continuo*), Barok müziğinin stenografisidir. İrticalen (doğaçtan) akorlarla tamamlanan şifreli veya şifresiz bir bas partisi ile yazılan sürekli bas için kullanılan enstrümanlar; lavta, theorbe, klavsen ve kilise orgu ile birlikte ayrıca bas partisi için gamba, çello, kontrbas, fagot ve trombondur. Üç sesli beşli akoron, 16. yüzyılda armoninin temeli haline gelmesi, sürekli basın oluşmasını sağlamıştır. Bu akorların çoğu, mevcut tonalite dizisine ait karmaşık olmayan, kesintisiz bir şekilde devam eden ve en önemli partisi bas olan akorlardır. Bu dönemde vokal eserler lavta, org vb için düzenlenir ve bu durum eserlerin seslendirilmesinde kolaylıkla eşlik edilmesini sağladı. Diğer yandan kanturun (o dönemin melodik dualarını yöneten şef) org başından koroyu ses ve ölçü içinde tutmasına yardım ederdi. Ayrıca armonik temel olarak üst seslerin serbest, konçertant çalınmalarını da güvence altına alıyordu (Michels ve Vogel, çev., 2013: 101). Özellikle Barok müziğin birçok türünde kullanılan sürekli bas, 18. yüzyılın ortalarından itibaren önemini yitirmeye başladıysa da günümüzde halen özellikle kilise müziği, armonik çözümleme ve uygulamalarda kullanılmaktadır.

“Sürekli bas müziğin en mükemmel temelidir. Sol el verilmiş notaları, sağ else bu notalara göre konsonans ve disonansları olmak üzere iki elle çalınır ki, Tanrı'nın şerefi ve caiz bir gönül eğlencesi için güzel tınlayan bir armoni meydana gelsin. Ve her müzik gibi, yani sürekli basın nihai ve son sebebi de bundan başka bir şey değildir yalnızca Tanrı'nın şerefi ve ruhun rekreasyonu için var olmalıdır. Bunun dikkate alınmadığı yerde ortaya çıkan gerçek müzik değil, olsa olsa şeytani bir yaygara ve zırvadır” (Bach, 1738; akt. Michels ve Vogel, 2013: 101).

Gerçekleştirme anlamında gelen (TDK, 2023) realizasyon (Fr. *réalisation*), armonik uygulamadaki şifrelenmiş notaların, şifre kodlarına göre çözümlenmiş bir ortama taşınması için gerekli bütün işlemlerin sağlanmasıdır. Bunun için şifrelenmiş bas kodları, belirli ilkelere göre (o dönemin veya üslubun kendi müzikal estetik yaklaşımına göre) çözümlenir. Bu aslında kağıt üzerinde matematiksel bir işlemdir. Bu işlemi teknik bir alandan sanatsal bir alana taşımak için de, matematik içinde müzik aranır. Yani ortaya çıkan realizasyonun, kendine çekebilecek ve kendinde tutabilecek **dört partili zengin bir dikey tını (voicing)** oluşturması, oluşan bu dikey tını içinde **manalı-tematik yatay bir hat (guide line)** kıvılcımlanması ve akor yürüyüşünün “omurga” görevindeki bu hatta yaslanarak ilerlemesi beklenir. Ayrıca bu hat, kademeli bir şekilde bir üst veya bir alt dinamiğe doğru açılarak tekdüze olmayan müzikal bir ortam da

yaratmalıdır. Bahsedilen bu niteliklerin sağlanabilmesi amacıyla bu çalışmada J. S. Bach'ın Goldberg Varyasyonları arya şifreli bas uyarlaması, realizasyon aşamalarıyla incelenmiştir. Bunlar; **(1) şifreli bas**, **(2) dört partili yazım** ve **(3) tematik hat** aşamalarıdır. Çalışmada realizasyon için kullanılacak olan kaynak şifreli bas, Avşar'ın "J. S. Bach'ın Goldberg Varyasyonları'nın Akor Yürüyüşü ve Şifreli Basa Uyarlamalı Analizi" (Avşar, 2023: 464) isimli araştırmasından alınmıştır.

2. REALİZASYON AŞAMALARI

Bu bölümde realizasyon işlemi için gerekli bazı aşamalarından bahsedilmiştir. Bunlar; (1) çözümlenmesi gereken şifreli bas problemi, (2) bu problemin çözümlenerek ve/veya uygulanarak işlem sonucunun kağıda döküldüğü dört parti yazım biçimi ortamı ve (3) uygulanan bu işlemin anlamını ve manasını ortaya çıkaran tematik yapı gibi aşamalarıdır.

2.1. Şifreli Bas

Şifreli bas (İng. *figured bass*); bir akorun bas sesiyle, üzerinde bulunan diğer sesleri arasındaki mesafeleri gösteren ve o bas sesi üzerine hangi tür ve çevrim pozisyonunda akor kurulması gerektiğini belirten armonik uygulamalarda kullanılan bir yöntemdir. Alman ve Fransız olmak üzere iki farklı şifreleme yöntemi kullanılmaktadır (Avşar, 2022: s.18). Bu çalışmada da kullanılacak olan Alman şifreleme yönteminde, şifre rakamları ve rakamların yanına konan değiştirici işaretlerle birlikte (eğer işaret üçlüye konacaksa, rakamsız verilir) akor kurularak türü ve pozisyonu belirlenir. Bu yöntemde akor türü değişse de şifre değişmez. Aşağıdaki notasyonlarda bu çalışmanın içeriğinde bulunan iç sesli beşli akorların (bkz. Notasyon 1) ve dört sesli yedili akorların (bkz. Notasyon 2) şifreli bas rakamları Fa anahtarı kullanılarak verilmiş ve açılımı da üzerinde Sol anahtarı kullanılarak gösterilmiştir.

Notasyon 1: Beşli Akorların Şifreli Bas ile Gösterimi

kök	birinci çevrim	ikinci çevrim
		
5	6	6 (şifreli bas gösterimi)

Notasyon 2: Yedili Akorların Şifreli Bas ile Gösterimi

kök birinci çevrim ikinci çevrim üçüncü çevrim

7 6/5 4/3 2 (şifreli bas gösterimi)

2.2. Dört Partili Yazım

Armonik uygulamalarda akor sesleri partisyonlara dağıtılarak çok partili (aşağıdan yukarıya doğru bas, tenor, alto ve soprano) bir biçimde yazılır. Bunun dışında daha az veya çok parti ile de yazılabilmekle beraber standartlaşmış hali dört partilidir. Çünkü dört partili yazım her türden akor sesini karşılayabilme ve armonik ihtimalleri rahat görebilme avantajı sağlayabilmektedir. Koral ve klavye olmak üzere iki yazım biçimi kullanılır (Avşar, 2022: 18-19). Bu çalışmada kullanılacak olan klavye armonisi (İng. *keyboard harmony*) yazım biçiminde soprano, alto ve tenor partileri üst dizeğe Sol anahtarı kullanılarak; bas partisi de alttaki dizeğe Fa anahtarı kullanılarak yazılır. Armonik çözümlemenin başlangıcındaki akorun kökü sesi ile soprano partisi arasındaki mesafe, başlangıç pozisyonunun kaçlı olduğunu gösterir. Akor kaç sesli ise, o kadar farklı başlangıç pozisyonları verilebilir. Bu pozisyonlama başlangıç için verilir ve devamındaki akorların ilerleyişinin seyrini belirler. Aşağıdaki notasyonda Do majör beşlisinin akor sesleri klavye armonisi yazım biçimine göre dağıtılarak verilmiş olup 8'li, 3'lü ve 5'li başlangıç pozisyonlarında gösterilmiştir.

Notasyon 3: Klavye Armonisi Yazım Biçiminin 8'li, 3'lü ve 5'li Başlangıç Pozisyonlarında Gösterimi

(8) (3) (5)

soprano
alto
tenor

bas

Herhangi bir akor seslerini dört partiye dağıtırken ve bu akoru sonrasında gelecek olan bir diğer akora bağlarken, belirli *akor bağlantı ilkeleri* göz önünde bulundurulur. Bu ilkeler, döneminin usta bestecilerinin yapıtlarındaki üslup ve estetiğe göre teorisyenler tarafından benimsenip, incelenerek belgelenir ve geçmişten günümüze doğru bazıları tavsiye niteliğinde, bazıları da kaçınılması gereken bir kural niteliğinde bizlere ulaşır. Bu çalışmada da aryanın şifreli bas realizasyonu yapılırken, klasik Batı müziği üslubundaki ilkeler dikkate alınmıştır. “Burada ilkeleri doğru-yanlış olarak değil de, o dönemin kendi üslup anlayışı içerisinde uygun-uygun değil şeklinde görmek gerekir” (Avşar, 2022: 21). Bahsedilen bu ilkelere, genel çerçevede, sıradan bir armoni kitabından ulaşılabilir.

2.3. Tematik Hat

Tema; konu, temel motif veya fikir anlamına gelmektedir (TDK, 2023). Tematik ise o fikrin belirli bir tema etrafında oluşması durumudur. Armonik uygulamalarda akorların arka arkaya bağlanarak belirli bir ilerleyiş gösterdikten sonra, bağlantının seyir durumuna göre bazı partiyonlarda fikir çağrıştıran (belirli bir fikri oluşturabilecek melodik hatta ilerleme) tematik motifler oluşur. Bu durum, yapılan uygulamaya ilişkin bir anlam, çıkarım ve/veya mana arayışıdır. Konu her ne kadar akor yürüyüşü olsa da, bu akorlar içinden tematik hatlar kıvılcımlanabilir ve bu da çalışmaya olması gereken önemli bir nitelik kazandırır.

3. BACH'IN GOLDBERG VARYASYONLARI REALİZASYON AŞAMALARI

Toplam 32 ölçüden oluşan, 16+16 şeklinde iki bölmeli (AB) bir küçük şarkı formu olan arya temasının, (1) şifreli bas uyarlaması, (2) şifreli basının dört partili realizasyonu ve (3) realizasyonunu ortaya çıkardığı tematik hat gibi aşamaları bu bölümde notasyonlar üzerinde verilmiştir. Aşamalara geçmeden önce çalışmanın ana kaynağı olan aryanın orijinal notasyonu aşağıdaki gibidir.

Notasyon 4: Aryanın Orijinal Notasyonu (IMSLP, 2023)

Aria con Variazioni.

Andante espressivo. (♩ = 72) J. S. Bach.

Aria.

3.1. Şifreli Bas Uyarlaması

Aryanın şifreli bası, Avşar'ın aryaayı şifreli basa uyarladığı “J. S. Bach’ın Goldberg Varyasyonları’nın Akor Yürüyüşü ve Şifreli Basa Uyarlamalı Analizi” (Avşar, 2023: 464) isimli araştırmasından alınarak aşağıdaki notasyonda verilmiştir.

Notasyon 5: Aryanın Şifreli Bas Uyarlaması (Avşar, 2023: 464)

A

9

5 6 #4 6 5 7 # #4 6 6 5 6 6 7 5
5 5 2

17

B

5 2 6 5 6 # 5 6 5 6 6 7 5
5 4 4 5 #

25

5 6 6 5 7 9 5 5 6 5 6 5 5
7 7 4

3.2. Şifreli Basın Dört Partili Realizasyon

Aryanın şifreli bas uyarlamasının, aşağıdaki akor bağlantı ilkelerine ve çalışmanın amacında belirtilen niteliklere göre dört partili klavye armonisi yazım biçiminde 3'lü başlangıç pozisyonu verilerek aşağıdaki notasyonda realizasyonu yapılmıştır.

Notasyon 6: Arya Şifreli Basının Dört Partili Realizasyonu

5 6 5 #6 5 6 6 5 5 5 7 5
4 3 5 4

G:I V⁶ vi II⁶₃/V (V³/V) V V² I⁶ I⁶₅/IV (V⁶/IV) IV ii⁶ V vi IV V⁷ I

9

5 6 #4 6 5 7 # #4 6 6 5 6 6 7 5
5 5 2

I vi⁶₅ D: ii⁶₅ V² I⁶ ii V⁷ V² I⁶ I⁶₅/IV (V⁶/IV) IV ii⁶ I⁶₅ V⁷ I

17 **B**

5 2 6 5 6 # 5 6 5 6 6 7 5

I G: V V² I⁶ IV e: VI ii²⁶ V²

25

5 6 6 5 7 9 5 7 5 5 6 5 6 5 5

VI G: IV ii⁶ I⁶ ii V⁷ V⁹ I I^{3/IV} (V^{7/IV}) IV ii V⁶ I I⁶ V I

3.3. Realizasyonun Ortaya Çıkardığı Tematik Hat

Aryanın şifreli bas uyarlamasının, çalışmanın amacında belirtilen niteliklere göre realizasyonu kenar partide (soprano) ortaya çıkan tematik hat, armonik derece analizi, ifadelerin kalış yerlerini belirten virgül işaretleri ve yorumlama esnasındaki kademeli dinamikler içinde aşağıdaki notasyonda verilmiştir.

Notasyon 7: Arya Şifreli Bas Realizasyonundaki Tematik Hat

A

G: I V⁶ vi II^{3/IV} (V^{3/V}) V I⁶ I^{6/IV} (V^{6/IV}) IV ii⁶ V vi IV V⁷ I

I vi⁶ D: ii⁶ V² I⁶ ii V⁷ I⁶ I^{6/IV} (V^{6/IV}) IV ii⁶ I⁶ V⁷ I

9

B

I G: V I⁶ IV e: VI ii²⁶ V²

i III⁶ VI i⁶ ii²⁶ V² i

17

VI
G: IV ii° I° ii V⁷ V⁹ I F[°]/IV (V⁷/IV) IV ii V⁶ I I₆ V I

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

- Arya şifreli basının dört partili realizasyonunda aşağıda verilen klasik Batı müziği üslubundaki bağlantı ilkelerine tabi kalınarak, gerekçeleri ile birlikte genel çerçevede açıklanmıştır.
 - Beşli (üç sesli) akorların dört partili yazımdaki sesleri karşılayabilmesi için, akor seslerinden birisi katlanır. Bu realizasyonda akor kök pozisyonda olduğunda bas ses, birinci çevrim pozisyonda (II. derece dışında) bas dışındaki diğer sesler ve ikinci çevrim pozisyonda da yine bas ses katlanmıştır. Kök pozisyonda basın katlanma sebebi; akorun, üzerine kurulduğu bas ve aynı zamanda kök olan bu temel sesin katlanarak (çiftlenerek) güçlendirilmesidir. Birinci çevrim pozisyonda akorun kök sesi basta olmadığı için katlanmaz (ancak fonksiyon görevine göre katlanabilir); katlanırsa sert bir duyuma yol açar. İkinci çevrim pozisyonda basın katlanma sebebi ise, akorun kurulumunda basa göre dörtlü aralığının yarattığı “yönelme-çözülme” isteğini ve buna bağlı fonksiyonel (geçit, işleme ve kadans) özelliğini güçlendirmektir.
 - Yedili (dört sesli) akorlar ses sayısı bakımından dört partili yazımdaki sesleri tam karşılamaktadır. Sadece V⁷-I bağlantısında; V⁷ akorunun çözülme prensibi (çünkü akorun içinde barındığı disonans aralık sebebiyle) ve buna bağlı olarak 3’lüsünün çıkma, 7’lisinin inme ve 5’lisinin de inme durumundan dolayı ortaya çıkan çözülümdeki I. derecenin 5’lisine yönelecek bir ses kalmamıştır. Bu durumda akor “eksik” yazılmış (5’lisi atılmış) olur. 5’lisinin atılmama durumunda da bu sefer “tam” yazılmış olur. Tercihe bağlı önce hangisi tam ise diğeri eksik veya önce hangisi eksik ise diğeri tam yazılmış olur. V⁷. veya I. derece akorunun eksik yazılması durumunda 5’linin yerine kullanılacak olan ses, 1’lidir.
 - Dokuzlu (beş sesli) akorlar ses sayısı bakımından dört partiyi aştığı için eksik yazılırlar. Bu durumda da yine atılan ses, akorun 5’lisidir. Realizasyondaki 9’lu akorun dominant fonksiyonunu en gösterişli

biçimde tınlatabilmek için, akoronun 9' lusu soprano partisinde yazılmıştır.

- Realizasyonda olabildiğince ilkelere bağlı kalınarak akorlar arası ortak ses var ise tutulmuş, diğer sesler en yakın yere hareket etmişlerdir. Bazı tutan seslere, akor yürüyüşünün müzikal kurgusuna göre tekrar-tekrar yinelememek için, uzatma bağları eklenmiştir. Fakat hem kenar partide (soprano) manalı bir hat çıkarabilmek, hem de dikey pozisyonu daraltmamak için bazı noktalarda ilkelerin biraz dışına çıkılmıştır. Burada belirli bir gerekçeden dolayı ilkelerin dışına çıkılmış ise, bu telafi edilebilir bir durumdur. Bunlar; manalı bir hat yakalayabilmek için pozisyon değiştirme ve bazı noktalarda pozisyonu daraltabilecek durumların önüne geçmek gibi gerekçelerdir. Sonuç olarak belirli ilkeler vardır ve bilinmelidir fakat yakalanan güzel bir durum için kulağı rahatsız etmiyorsa, ilkeler iyi bilinse de göz ardı edilebilir.
- Tonal müziğin gerilim-çözülüm ilkesine dayalı olarak dominant fonksiyonu üzerindeki tonalitenin yeden sesi, her zaman birliye çözülmüştür.
- Akorların aynı partileri arasında duyum sertliği yaratacak paralel T5 ve T8 hareketinden kaçınılmıştır. Bununla ilgili olarak şifreli baslar (bkz. 9., 22. ve 23. ölçüler), realizasyon aşamasında paralel T8 hareketi yaratmaması için bir üst veya alt oktavından yazılmıştır.
- Bas ile tenor arası hariç, diğer partiler arasında oktav (T8) aşımı yapılmamıştır.
- Partiler birbirinin altına veya üstüne geçmemişlerdir (kesişmemişlerdir).
- Aryanın dört partili şifreli bas realizasyonunda armonik analiz edilirken aşağıdaki çözümlerle karşılaşılmıştır:
 - Beşli, yedili ve dokuzlu akorlarla ilgili farklı tür ve çevrim pozisyonlarda akorlar bulunmaktadır. Bu akorlar dışında bazı noktalarda değişikliğe uğratılmış (altere edilmiş) ikincil dominant akorlarıyla da karşılaşılmıştır. Bu akorlar, tonalite dışındaki akorlarla olan ilişkiyi açıklayabilmek için kullanılan ve bu çalışmada IV/V^7 (tonalitenin IV. derecesinin V^7 . derecesi) ile V/V^7 (tonalitenin V. derecesinin V^7 . derecesi) şeklinde gösterilen ifadeleridir.

- İkinci çevrim beşli pozisyonunda karşılaşılan akorlar, geçit (bkz. 21. ve 22. ölçüler) ve kadans dört-altı (bkz. 15. ve 31. ölçüler) işlevi taşımaktadır.
- Yapıtta dört farklı noktada modülasyon gerçekleşmiştir. Bu modülasyonların hepsi de ortak akor tekniği ile yapılan diyatonik modülasyon türündedir. Belirlenen ortak akor, her iki tonaliteye göre kademeli bir biçimde derecelendirilmiş olup, bu tonalitelere arasında da dominant (Re majör) ve ilgili minör (Mi minör) ilişkileri gözlenmiştir.
- Realizasyon ile ortaya çıkan böylesi bir dikey armoni ve yatay bir tematik hat, verilen 3'lü başlangıç pozisyonu ve sonrasındaki akor bağlantı tercihlerinin seyri ile ortaya çıkmaktadır. 5'li veya 8'li gibi farklı başlangıç pozisyonları verilseydi, armoni ve tematik hat da tamamen veya kısmen değişebilir, farklı tematik hatlar yakalanabilirdi. Dolayısıyla tek bir başlangıç pozisyonu ile realizasyon yapılan bu çalışma, sonrasında yapılacak olan çalışmalarla farklı başlangıç pozisyonları, bu pozisyonlar içinde farklı dikey akor ses dağıtımları (bu duruma bağlı farklı akor bağlantıları) ve yatay kılavuz hat arayışları denenebilir. Böylelikle realizasyon aşamaları değiştirilebilir veya üzerine farklı aşamalar eklenerek çok daha zengin realizasyonlar elde edilebilir. Bu durum şifreli bas realizasyonunu, çok basit bir akor yürüyüşü bile olsa nitelik olarak bambaşka bir noktaya taşıyabilir, çalışmanın önünü açabilir ve bambaşka formlara sokabilir.
- Temayı değiştirme yöntemi ile çeşitlendirilen ve temanın ortadan kaybolduğu böylesi bir yapıtta, tema ile çağrışım yapabilmek için armoniye ihtiyaç duyulmaktadır. Armoninin bu öneminden hareketle, temanın armonisine yoğunlaşan, üzerinde incelemeler yapan ve armonik noktaları hatırlatan böylesi bir araştırmanın çalışma aşamaları, literatürdeki diğer benzer yöntem ile çeşitlendirilen temavaryasyon yapıtları üzerinde de uygulanabilir. Böylelikle çeşitlemelerde yapıtın teması kaybolsa da armonik çizgisi hatırlanır.

KAYNAKÇA

Avşar, M. (2022). *Armoni 2.0*. İstanbul: Pan Yayıncılık (birinci basım).

Avşar, M. (2023). *J. S. Bach'in Goldberg Varyasyonlarının Akor Yürüyüşü ve Şifreli Basa Uyarlamalı Analizi*. *Social Science Development Journal*, 8(39), ss. 458-465.

- Büke, A. (2005). *Bach Yaşamı ve Eserleri*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi (ikinci basım).
- Hodeir, A. (2007). *Müzikte Türler ve Biçimler (Çev.: İlhan Usmanbaş)*. İstanbul: Pan Yayıncılık (ikinci basım).
- Michels, U. and Vogel, G. (2013). *Müzik Atlası (Çev.: Semih Uçar)*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Mimaroglu, İ. (2009). *Müzik Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları (sekizinci basım).
- Rye, M. (2008). *1001 Klasik Müzik*. İstanbul: Caretta Reklam ve Halkla İlişkiler Tic. Ltd. Şti.
- Say, A. (2005). *Müzik Ansiklopedisi (1. Cilt)*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2005). *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları (ikinci basım).
- Steglich, R. (1978). *Goldberg - Variationen BWV 988*. München: G. Henle Verlag - Urtex.
- URL-1: www.dicogs.com (E. T.: 19.09.2023)
- URL-2: www.imslp.org (E. T.: 14.09.2023)
- URL-3: www.kalmanolah.com (E. T.: 24.09.2023)
- URL-4: www.music.metason.net (E. T.: 19.09.2023)
- URL-5: www.sozluk.gov.tr (E. T.: 15.09.2023)